

НАЗАРЧУК

Зіновій Теодорович — академік НАН України, доктор фізико-математичних наук, професор, голова Західного наукового центру НАН України і МОН України

ЗАХІДНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР: СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Вельмишановний Анатолію Глібовичу!
Високодостойні учасники Загальних зборів!
Обговорюючи звіт про діяльність Академії, логічно приділити увагу й роботі її регіональних наукових центрів. Зроблю це на прикладі Західного наукового центру НАН України і МОН України, який об'єднує науковців та освітян восьми областей України.

Як відомо, головним завданням створених Академією регіональних осередків є консолідація інтелектуального потенціалу для вирішення актуальних проблем розвитку регіонів. Цього неможливо досягти без тісної взаємодії, з одного боку, академічних інститутів і закладів вищої освіти, з другого — органів державної і місцевої влади, а з третього — бізнесових структур. Саме на базі регіональних наукових центрів є можливість організувати таку наукову кооперацію.

Триває війна, і зрозуміло, що зусилля науковців спрямовані насамперед на зміцнення обороноздатності країни. Коротко зупинюся лише на окремих результатах, отриманих за цим напрямом.

Розроблено і широко впроваджено на підприємствах Укроборонпрому ефективну технологію електродугового наплення покриттів порошковим дротом нового складу, що дає змогу відновлювати зношені деталі типу валів бронетехніки та інших армійських машин. Ресурс відновлених деталей при цьому зростає на 50 %, а їхня вартість є на третину меншою, ніж у нових.

Створено технологію захисту особового складу військ і цивільного населення в укриттях та сховищах від уламків стін при вибухах, яка полягає у зміцненні будівель напленням полімерних матеріалів. Завдяки високим деформативним та міцнісним характеристикам такі матеріали поглинають енергію вибуху, забезпечуючи цілісність конструкцій і захист людей від ураження.

У співпраці з Національною академією сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного запропоновано новий метод досягнення заданої фрагментації конструкційних середньовуглецевих сталей під дією динамічного навантаження внаслідок їх попереднього спеціального оброблення в середовищі водню. Результати випробувань статичним вибухом засвідчили ефективність методу та перспективність його застосування у виробництві снарядів.

Окрема ділянка роботи регіонального наукового центру — організація спільних досліджень академічних інститутів та університетів. Як приклад можу назвати успішну співпрацю Львівського національного університету імені Івана Франка і Фізико-механічного інституту імені Г.В. Карпенка НАН України. Під керівництвом двох академіків НАН України — хіміка Р.Є. Гладішевського та матеріалознавця І.Ю. Завалія — синтезовано ефективні багатоконпонентні матеріали — накопичувачі водню для паливних комірок.

У співпраці Інституту енергетичних технологій (Норвегія), Фізико-механічного інституту імені Г.В. Карпенка НАН України та Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України розроблено пілотний варіант пристрою автономного живлення на базі паливної комірки і блока гідролізного одержання водню. За питомими показниками він є ефективнішим за традиційні літій-іонні хімічні джерела струму. Пристрій призначений для автономного енергозабезпечення військових груп у зоні бойових дій протягом 3 діб та відповідає стандартам НАТО.

Університетська спільнота розробила димові гранати і шашки різних кольорів. Ручні димові гранати білого і чорного кольору випускають серійно, їх прийнято на озброєння Збройних Сил України та присвоєно код НАТО.

Розбудовано мережу географічних навігаційних спостережних станцій, яка покриває 70 % території України і має статус спеціальної державної мережі. Її використовують для навігації і точного позиціонування в багатьох галузях економіки та військової сфері.

Звичайно, згадані вище результати отримано в різних наукових установах. Роль Західного наукового центру в кожній з таких робіт є різною: від ініціативи проведення досліджень та організації співпраці до заслуховування, обговорення та експертизи результатів на розширених засіданнях виконкому.

Не забуваємо і про соціально-економічну проблематику нашого краю. Для цього проводимо виїзні засідання ради Західного наукового центру, тісно співпрацюємо з науково-координаційними радами в областях. До прикладу, у співпраці з Карпатським відділенням Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України проведено обстеження ділянки Чернівецької залізниці з метою виявлення карстових процесів, що загрожують цілісності колії. Здійснено зонування ділянки досліджень за ступенем карстової небезпеки. Ця робота є надзвичайно важливою для безпечного функціонування залізниці та міжнародного сполучення.

На Івано-Франківщині ініціювали питання відновлення об'єктів нафто- і газовидобутку та вивчення їхніх перспективних можливостей завдяки реновації раніше ліквідованих пошукових та геологорозвідувальних свердловин.

Іншим прикладом є співпраця установ у рамках Наукового парку «Інноваційно-інвестиційний кластер Тернопілля» та проведення експертизи проекту будівництва каскаду ГЕС на р. Дністер у межах Тернопільської області.

У Шацькій міжвідомчій науково-дослідній екологічній лабораторії напрацьовано проєктні пропозиції до Програми східного партнерства з Республікою Польща і розвитку рекреаційного потенціалу Волинської області.

Західний науковий центр традиційно сприяє інтеграції науки та освіти, є учасником низки спільних науково-навчальних структур НАН України та МОН України: Науково-навчального комплексу «Економосвіта» імені академіка Мар'яна Долішнього, Науково-навчального центру з правами Відділення цільової підготовки Національного університету «Львівська політехніка» та ін. Цікаві міждисциплінарні дослідження проводить створений за ініціативою Центру науково-освітній консорціум «Гео-

Робоча зустріч членів Президії НАН України та представників Західного наукового центру з очільниками адміністрації Львівської області. Львів, 25 листопада 2025 р.

Геліо-Астрофізика», в рамках якого ми щороку проводимо близько десяти науково-навчальних семінарів.

Триває постійна співпраця з виробничим сектором регіону у сфері енерго- та ресурсозаощадження, використання альтернативних джерел енергії, підвищення енергетичної безпеки України. Розроблено пропозиції щодо розвитку паливно-енергетичного комплексу Львівської області, напрацювання вчених використано при впровадженні альтернативних джерел енергії, проектів мобільних теплових електростанцій малої потужності, вирішенні проблем руйнування генерувального обладнання ТЕС і розподільчих електричних мереж після ракетних обстрілів, а також вичерпання ресурсу наявного технологічного обладнання.

У діяльності регіональних центрів важливою є співпраця наукової спільноти з місцевою владою. Ухвалено низку рішень щодо сприяння роботі новоствореної Львівської територіальної тристоронньої соціально-економічної ради, учасниками якої стали Львівська обласна військова адміністрація, Львівське об-

ласне об'єднання організацій роботодавців та Об'єднання профспілок Львівщини. Хочу нагадати про робочу зустріч членів Президії НАН України В.М. Гейця та В.А. Устименка, а також голови секції економіки Західного наукового центру В.С. Загорського з очільниками Львівської області, науковцями та студентами, на якій обговорено подальші кроки у поглибленні децентралізації та розвитку інституційної спроможності громад. Така синергія академічного середовища, освітніх та владних інституцій дозволяє формувати стійкі та економічно ефективні громади.

Маємо тісну співпрацю з Науковим товариством імені Шевченка у Львові. Зокрема, ми разом ініціювали фахове обговорення рішення депутатської комісії з питань комунального майна Львівської обласної ради щодо приєднання Державного меморіального музею Михайла Грушевського до Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка з подальшим перейменуванням установи у комунальний заклад Львівської обласної ради «Національний комплекс мемо-

ріальних музеїв Івана Франка та Михайла Грушевського». Такий намір викликав значний суспільний резонанс і потребував відповідної реакції. Центр звернувся з клопотанням до Львівської обласної військової адміністрації щодо збереження Державного меморіального музею Михайла Грушевського як самостійної юридичної особи. Вдячні, що нас почули і дослухалися до цієї поради.

За браком часу не зупинятимуся на інших результатах діяльності Центру, лише зазначу, що важливим нашим здобутком є підтримка наукової молоді, зокрема відзначення преміями Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради найкращих провідних вчених і молодих дослідників області. Щороку присуджують півтори сотні таких премій.

Західний науковий центр долучився до відзначення вчених України в рамках Міжнародної програми «Наукова еліта України». На урочистостях з вручення відзнак передано звернення від почесних членів організаційного комітету: президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього та голови Української федерації вчених віцепрезидента НАН України академіка НАН України В.П. Семиноженка.

Важливим результатом роботи Центру є забезпечення молодих учених службовим житлом. Уже 18 молодих львівських науковців одержали ордери на квартири. Зараз Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України має отримати ще 25 квартир від забудовника. Таку ж роботу здійснюють інші інститути Львова, зокрема Фізико-меха-

нічний інститут імені Г.В. Карпенка НАН України, Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України. Маю нагоду подякувати апарату Президії НАН України за конструктивну і фахову допомогу в реалізації таких ініціатив.

На завершення кілька слів про перспективи. Як на мене, Національна академія наук України — єдина вітчизняна установа, здатна забезпечити науковий супровід усіх без винятку сфер людської діяльності. Її регіональні наукові центри відповідно до ст. 25 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» здійснюють реалізацію цієї стратегічної функції в усіх куточках нашої країни. Центри готові до розширення й активізації своєї діяльності в нинішньому статусі юридично самостійних наукових установ. Загроза втрати цього статусу є, адже діяльність центрів оцінюють у рамках методики, розробленої МОН України для атестації наукових установ, без урахування специфіки їхньої роботи і всупереч уже згаданому Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Як наслідок, виникає реальна загроза втрати перевіреного багатьма роками важливого інструменту втілення децентралізації державного управління у сфері науки й освіти. Спільними зусиллями Президії НАН України та керівництва МОН України маємо виправити ситуацію, позбувшись суто формального трактування чинного законодавства України.

Слава Україні!

Дякую за увагу!

Zinoviy T. Nazarchuk

Karpenko Physico-Mechanical Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0402-0570>

WESTERN SCIENTIFIC CENTER: PRESENT AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 23, 2026

Cite this article: Nazarchuk Z.T. Western Scientific Center: present and development prospects (speech at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 23, 2026). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2026. (5): 51—54. <https://doi.org/10.15407/visn2026.05.051>